

Kend din leksikograf

Farø, Ken Joensen

Published in:
LEDA-nyt

Publication date:
2016

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Farø, K. J. (2016). Kend din leksikograf. *LEDA-nyt*.

Kend din leksikograf! – Ken Farø

Hvornår og hvordan kom du til at arbejde med faget?

Jeg havde nok gjort mig bemærket i oversættelsesundervisningen på det nu hedengangne Institut for Germansk Filologi hos undervisere som Jens Erik Mogensen, Carsten Hansen og Elisabeth Møller, som alle har eller har haft et eller begge ben i leksikografien. Oversættelse er stadig en af mine yndlingsdiscipliner, fordi den, ligesom leksikografien, forener det teoretiske med det metodiske og anvendelsesorienterede, den globale tekst- og verdensforståelse med de lingvistiske detaljer. I hvert fald blev jeg af *Die Schöne Müllerin* inviteret indenfor på Gyldendal, hvor en purung afhopper fra CBS, Jørgen Bonde, på klingende fynsk formanede mig om akribi og den slags, når jeg skulle sidde og indtaste mine læreres ændringer af manus fra store stakke papir; de ankom i enorme kasser. Jeg fandt hurtigt ud af, at det var muligt at gøre egne opdagelser og foreslå det ene og det andet og måske endda fange mine mentorer i en svipser eller en uhensigtsmæssighed, hvad der dog blev fremført med største forsigtighed. Dette arbejde bekom mig vel, og blev siden suppleret med en ansættelse på Runologisk-Epigrafisk Laboratorium på Nationalmuseet, et gymnasieårsvikariat og ikke mindst en stilling som studentermedhjælp på Den Danske Ordbog. Begge mine leksikografiske studenterstillinger førte efter endt uddannelse til egentligt leksikografisk arbejde på både DSL, Gyldendal og Langenscheidt, kun afbrudt af min værnepligt på Sprogofficersuddannelsen.

Hvad kan du lide ved leksikografi?

At det næsten altid er muligt at gøre en forskel. At der altid er noget, der mangler, og at man kan yde både små og store bidrag til den evige proces med at dokumentere, beskrive, relatere, strukturere og tilgængeliggøre sproglig viden for andre. Jeg husker, at jeg en dag på DSL's lækre toilet tog mig selv i at knytte næven og hvæse: "Yes! Jeg er bare så skide (!) heldig at sidde her og tjene min løn på et århundrede-projekt med (tæt på) faglig kompromisløshed og i et miljø af topkvalificerede og dedikerede mennesker!". Faktisk søgte jeg en ph.d., *ikke* fordi jeg ville være forsker, men fordi jeg ville kvalificere mig yderligere til ordbogsarbejdet. At tingene med tiden så tog en anden drejning, så jeg i perioder havde vanskeligt ved at overkomme den praktiske leksikografi, var skæbnens ironi.

Hvad bryder du dig ikke om ved feltet?

Jeg vil først fortælle, hvad jeg ikke bryder mig om *uden* for feltet, nemlig folk i akademien, der ser ned på leksikografer som tørvetrillere og forskeraspiranter, der ikke blev til noget. Denne arrogante holdning vil blive straffet, når Den Store Metaleksikograf kommer og vejer os alle sammen og sender de selvglade leksikograf-bashere ned ad slisken til Humaniora-Helvede, hvor de til evig tid skal indtaste kinesiske ordbøger, uden at fatte en bjælde af hvad der står.

Men herudover er det superærgeligt, at det er blevet så vanskeligt både at tjene penge på og at leve af at lave ordbøger, og at monopoldannelsen blandet med manglende prioritering på forlagene gør leksikografien fra at være et stolt fag til en lille niche, der nærmest er en undskyldning for sig selv. Jeg tror, at vi som leksikografer bør gribe i egen barm og se i øjnene, at vi ikke oplyser vores medborgere og chefer nok om vigtigheden og kvaliteten af og kompleksiteten i vores arbejde.

Har du nogen leksikografiske kæpheste?

Ingen beskrivelse eller ækvivalens uden korpustjek. Stol aldrig på din intuition, men test den systematisk. Ordbøger er ikke bedre end deres metodiske grundlag.

Hvad er du mest stolt af at have lavet?

Nu ville det være en kende overdrevet at sige, at jeg har ”lavet” Den Danske Ordbog; jeg har primært lavet noget rugbrødsarbejde i form af tjek af bl.a. autogenereret fleksionsmorfologi som studentermedhjælp; sidenhen lavede jeg systematiske søgninger på tværs af ordbogen med henblik på at indfange inkonsekvens og huller på andre områder. Men jeg er sindssygt stolt over og taknemmelig for, at jeg har fået mulighed for at opleve et par år af dette fantastiske projekts levetid samt dets udgivelse. Det har været prægende og har givet mig en del centrale redskaber i arbejdet med også mit nuværende fag. Jeg er glad for at have lært kloge, dygtige, morsomme og arbejdsomme mennesker som Kjeld Kristensen, Ebba Hjorth, Lars Trap Jensen, Henrik Lorentzen, Jan Heegaard, Henrik Hovmark, Thomas Troelsgaard og Jørg Asmussen at kende, for blot at nævne nogle få inspirerende navne.

Herudover er det meget tilfredsstillende at have arbejdet med både modersmåls- og fremmedsprogsleksikografi, med kommerciel og videnskabelig leksikografi, med ordbøger for både dansk- og tysktalende brugere, og at have deltaget lidt i den videnskabelige debat om genstanden, samt undervist i leksikografi og kombineret den med andre emner. Alligevel føler jeg stadig en grundlæggende ydmyghed over for hver ny opgave, fordi jeg ved, at der er noget, der kan gå galt, trods den førnævnte Bondesenske akribi.

Hvad er din største bommert?

Det burde man nok spørge mine forskellige chefer gennem tiden om. Men lad mig se: Den ultimative bommert er nok at være født for sent, i en tid hvor royalties er væk, og hvor leksikograf-stillingerne er få og lidet lukrative.

Herudover kan jeg nævne min tilsyneladende lidt for nidkære udlægning af det korpuslingvistiske princip på Den Danske Ordbog. Jeg var som ankerperson på bøjningsoplysningerne meget optaget af at sikre, at disse oplysninger afspejlede korpusdata. Det viste sig senere, at jeg havde været langt mere restriktiv end andre redaktører, og at det vist ikke var meningen i det omfang. Så hvis der er slinger på det punkt i ordbogen, kan det sagtens være min skyld. Så fik jeg skriftet.

Fortæl en god leksikografisk anekdote

Jeg fortalte engang under et forskningsophold i Zürich over en ostefondue en medstipendiat om mit leksikografiske virke. Det var da jeg lavede bilingval ordbog for Langenscheidt for danske brugere. Hendes svar var: ”Werden Wörterbücher wirklich gemacht?!”. In der Tat.

Jeg har ofte klukleet over de mange fantastiske citater i Den Danske Ordbog, som fx det vi har valgt at bringe på forsiden af novembernummeret af *Mål og Mæle* 2016, der er en dokumentation af det herlige lemma *juleløs*: ”Juleløses jul? Må jeg være fri. Så er de jo ikke juleløse!”.

Den næste er kun i en vis forstand leksikografisk, nemlig en internordisk samtale mellem to leksikografspirer på et fremragende ph.d.-seminar i Toscana, arrangeret af ildsjælene Ruth Fjeld, Bolette S. Pedersen og Rikke Hauge. Da den svenske datalingvistinde og jeg sad tilbage i måneskinnet som de sidste og tømte kanderne med vin, kom jeg til at foreslå, om vi ikke skulle ”gå i seng”. Der opstod en pinlig pause, hvor hun kiggede på mig, og så sagde hun: ”Du menar, att vi skal gå och lägga oss?”. Så blev jeg pinligt berørt, og det endte heldigvis med, at vi gik ind til hver sin seng og sov, som vi nok også begge havde haft til hensigt.

Det leder på en måde videre til den sidste historie: Jeg må krybe til korset og indrømme, at jeg tilbragte dele af min i øvrigt højromantiske bryllupsrejse i Andalusien med at lave tyskordbog, som jeg diskret havde smuglet med i kufferten. Men KUN når min hustru selv tog initiativ til at boge den i siesta-skyggen. Måske en medvirkende årsag til, at der gik yderligere 5 år, før det første barn kom. Naturligvis et palindrom. Det havde jeg sværget, at det skulle være, siden jeg engang på KUA var til en fest, hvor netop palindromer havde gratis adgang.

Beskriv en typisk leksikografisk arbejdsdag/arbejdsproces for dig

Nu er det efterhånden en del år siden, at jeg har arbejdet som fuldtidsleksikograf. Jeg arbejder leksikografisk lidt i ryk, og det bliver ofte i ydertidspunkterne, men jeg er altid opmærksom på mulige oversete fænomener og kategorier på rejser, under læsning og lytning. Fx hører jeg på cykel til KUA altid *Deutschlandradio*, der giver både sprogligt og encyklopædisk input, og herfra høster jeg gerne.

Jeg tager først udgangspunkt i et antaget opslagsbehov hos en given gruppe. Hernæst undersøger jeg betydning, brug, morfologi, syntaks, kollokationer, udbredelse og evt. varietetsmæssige restriktioner. Bagefter overvejer jeg i tilfældet bilingvale ordbøger en mulig ækvivalent, som jeg fx finder ved at studere paralleltekster på målsproget. Endelig tester jeg min ækvivalenshypotese ved hjælp af monolingvale ordbogsoplysninger og korpusresearch.

Hvilket opslagsværk kan du ikke undvære?

Den Danske Ordbog, Ordbog over det Danske Sprog, Duden Universalwörterbuch som app på mobilen, Wikipedia og Duden Grammatik hører til mine faste følgesvende. Også korpora, som jo ikke er opslagsværker, men dataværktøjer, ville jeg være meget ked af at skulle undvære. De udgør en sand metodisk revolution. Bilingvale ordbøger bruger jeg derimod næsten kun som studieobjekt.

Har du en leksikografisk våd drøm?

Jeg har nærmest et gennemblødt lagen, *if you don't mind my saying so!* Så vi må nøjes med et lille udvalg: Jeg ville gerne i langt højere grad end nu kombinere leksikografi og grammatikografi med hinanden. Lad mig komme med et eksempel: I dansk og tysk er der som (måske) bekendt en systematisk relation mellem de såkaldte vekselprepositioner og deres rektion af hhv. akkusativ ved retningsbetydning og dativ ved sceneangivende betydning. På dansk angives retning/sted ofte adverbielt, sådan at tostavellesadverbier (*inde, nede, oppe, henne, ude*) betegner scenen, mens etstavellesadverbier (*ind, ned, op, hen, ud*) med få undtagelser udtrykker retning for en bevægelse. Sådanne korrespondancer er slet ikke integreret nok i de bilingvale ordbøger, ligesom det stadig er meget vanskeligt at finde ud af, hvordan man anvender tiltalepronominet *Sie*, både på basis af opslag i ordbøger og grammatikker. Endelig har jeg planer om og materiale til både en fraseologisk ordbog, et lingvistisk opslagsværk, et leksikon over de tyske efternavne i Danmark, og den ultimative ordbog over bevingede ord. Men skærmen er jo tålmodig og nådig, hverdagen anderledes ubønhørlig.

Ken Farø
lektor i tysk sprog, ph.d.
Københavns Universitet

Institut for Engelsk, Germansk og Romansk
kenfaroe@hum.ku.dk